

De invloed van COVID-19 op arbeidsmarkttransities. Kwetsbare profielen onder druk

Een van de centrale doelstellingen van de Vlaamse Regering is om 80% van de Vlaamse bevolking op arbeidsleeftijd aan het werk te krijgen. Om deze doelstelling te realiseren, komt het er op aan om voldoende mensen te doen instromen in werk vanuit een werkloze of niet-beroepsactieve positie en om de uitstroom uit werk zo veel mogelijk te beperken. In deze Werk.Focus brengen we voor het eerst deze arbeidsmarkttransities tussen werk, werkloosheid en niet-beroepsactiviteit in beeld op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK). We doen dit op basis van de recentste gegevens van de EAK, het jaar 2020, en voor zowel het Vlaamse Gewest als België. Vervolgens zoomen we in op de socio-demografische kenmerken van personen die uitstroonden uit werk of die instroomden in werk. Om de invloed van COVID-19 op de cijfers te kunnen inschatten, nemen we ook telkens de transitie van 2019 op. We stellen vast dat de instroom in werk in Vlaanderen vanuit een niet-werkende positie afnam in 2020 en dat de uitstroom uit werk is toegenomen. Beide evoluties zijn meer uitgesproken bij kwetsbare profielen. Bovendien steeg de uitstroom uit beroepsactiviteit (werk of werkloosheid) richting een niet-beroepsactieve positie en bleef een groter aandeel niet-beroepsactieven deze positie behouden. De vele steunmaatregelen hebben de negatieve impact van de COVID-19-pandemie op de arbeidsmarkt getemperd. Desondanks vergrootte de pandemie in 2020 enigszins de afstand tot werk van de groepen die al een grotere werkzaamheidskloof laten optekenen.

Arbeidsmarkttransities tussen 2018-2019 en 2019-2020 vergeleken

De EAK is een representatieve steekproef bij de leden van de privé-huishoudens van 15 jaar en ouder, woonachtig in België. De enquête wordt op kwartaalbasis uitgevoerd door de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie (Statbel). Op basis van de bevestigingen kunnen arbeidsmarktstatistieken over de gehele bevolking gegenereerd worden. In 2017 werd een belangrijke methodologische hervorming doorgevoerd in de enquête: vanaf dan kan de arbeidsmarktpositie van respondenten doorheen de tijd opgevolgd worden. Tot 2017 was dit niet mogelijk in de EAK, aangezien ieder kwartaal een volledig nieuwe steekproef werd getrokken. In opdracht van Eurostat maakte Statbel de overgang naar vervolgbefragingen. Concreet worden respondenten nu vier keer bevestigd: de

eerste twee bevestigingen gebeuren in twee opeenvolgende kwartalen, de twee kwartalen nadien wordt men niet bevestigd en vervolgens worden de respondenten opnieuw in twee opeenvolgende kwartalen bevestigd. In deze Werk.Focus analyseren we de resultaten van de transitie tussen dezelfde kwartalen van twee opeenvolgende jaren, en dit voor alle vier de kwartalen uitgemiddeld. De transitie van 2019 naar 2020 is dus gelijk aan het gemiddelde van de transities 2019K1-2020K1, 2019K2-2020K2, 2019K3-2020K3 en 2019K4-2020K4.

In tabel 1 geven we de transitie tussen de arbeidsmarktposities werkend, werkloos en niet-beroepsactief weer voor het Vlaamse Gewest en België in de leeftijdsgroep van 15 tot 64 jaar. De afbakening van de arbeidsmarktposities die we gebruiken, is gebaseerd op de internationale definitie van de International Labour Organization (ILO). Volgens deze ILO-definitie is iemand *werkend* als de

Tabel 1. Jaartransitie ILO-arbeidsmarktpositie 15- tot 64-jarigen (België en Vlaams Gewest; 2018-2019 en 2019-2020)

	2018-2019			2019-2020		
Vlaams Gewest						
	<i>Werkend</i>	<i>Werkloos</i>	<i>Niet-beroepsactief</i>	<i>Werkend</i>	<i>Werkloos</i>	<i>Niet-beroepsactief</i>
<i>Werkend</i>	94,3%	1,0%	4,6%	92,7%	1,5%	5,8%
<i>Werkloos</i>	39,5%	27,4%	33,1%	36,6%	27,6%	35,8%
<i>Niet-beroepsactief</i>	14,3%	3,4%	82,2%	12,8%	2,9%	84,3%
België						
	<i>Werkend</i>	<i>Werkloos</i>	<i>Niet-beroepsactief</i>	<i>Werkend</i>	<i>Werkloos</i>	<i>Niet-beroepsactief</i>
<i>Werkend</i>	93,9%	1,4%	4,7%	92,5%	1,8%	5,6%
<i>Werkloos</i>	30,1%	36,5%	33,4%	26,9%	38,9%	34,1%
<i>Niet-beroepsactief</i>	11,6%	4,1%	84,3%	11,1%	3,8%	85,1%

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek) – EAK

persoon tijdens de referentieweek betaalde arbeid verrichtte of een job had maar tijdelijk afwezig was. *Werklozen* zijn alle niet-werkende personen die in de vier weken voorafgaand aan de bevraging actief werk hebben gezocht, of werk hebben gevonden of hernemen dat binnen de drie maanden van start gaat. Ze zijn ook onmiddellijk beschikbaar (binnen de twee weken) om te beginnen werken. Wie zonder werk is en niet aan de ILO-voorwaarden van werkloosheid voldoet, wordt als *niet-beroepsactief* beschouwd. In wat volgt bespreken we de recentste jaar-op-jaar transitie, dit is de transitie van het jaar 2019 naar 2020. Het eindpunt van deze transitie (2020) was een specifiek jaar op de arbeidsmarkt vanwege de COVID-19-pandemie. Daarom nemen we in onze analyse ter vergelijking ook de transities van het jaar voordien (2018-2019) op.

Van de *werkenden* in Vlaanderen in 2019 zijn met 92,7% één jaar later de meesten nog aan het werk. Daarnaast is 1,5% werkloos geworden en 5,8% werd niet-beroepsactief. Deze arbeidsmarkttransities zijn quasi gelijk aan de resultaten voor geheel België. In vergelijking met de transitie van 2018 naar 2019, merken we een lager aandeel op dat werkend bleef in 2019-2020 (van 94,3% naar 92,7%). Dit vertaalt zich in een sterkere uitstroom tussen 2019 en 2020 uit de werkende positie naar werkloosheid (van 1% naar 1,5%) en naar niet-beroepsactiviteit (van 4,6% naar 5,8%). Ook op Belgisch niveau stellen we een gelijkaardige evolutie vast in 2020 ten opzichte van 2019, zij het net iets minder uitgesproken dan in Vlaanderen. De COVID-19-pandemie heeft zo de uitstroom uit werk ongunstig doen toenemen in 2020. Toch lijkt de impact enigszins binnen de perken te zijn gebleven. De verschillende maatregelen die de overheid trof, spelen hierbij

een belangrijke rol. Maatregelen zoals het moratorium van de faillissementen, het uitstel van betaling van de RSZ-bijdragen, de versoepelde procedure voor gerechtelijke bescherming bij faillissementen en het stelsel van tijdelijke werkloosheid door corona-overmacht focusten op een zo groot mogelijk jobbehoud. Ter illustratie: bij het uitbreken van de pandemie in april 2020 maakten in België maar liefst 1 146 000 personen gebruik van de tijdelijke werkloosheid (De Smet, Penders, & Vansteenkiste, 2021). In de maanden nadien zakte dit aantal, maar bleef het gebruik aanzienlijk met een minimum van 246 000 personen op maandbasis.

De *werklozen* zijn de groep met de grootste arbeidsmarktdynamiek. Van de werklozen in Vlaanderen in 2019 was iets meer dan een kwart (27,6%) ook een jaar later werkloos. Telkens iets meer dan een derde onder hen werd werkend (36,6%) of niet-beroepsactief (35,8%) in 2020. Ten opzichte van het Belgisch gemiddelde (26,9%) kent Vlaanderen een duidelijk hogere instroom in werk vanuit werkloosheid (+9,7ppt). Het aandeel werklozen dat niet-beroepsactief werd, ligt voor Vlaanderen in 2020 wel 1,7 procentpunten hoger dan voor geheel België (34,1%). Dit samen maakt dat er verhoudingsgewijs minder werklozen zijn die werkloos blijven in Vlaanderen dan in België als geheel (38,9%, of een verschil van 11,3ppt). Ten opzichte van het pre-coronajaar 2019, constateren we twee ongunstige evoluties in Vlaanderen. Enerzijds is er een lager aandeel werklozen dat instroomt in werk (van 39,5% in 2018-2019 naar 36,6% in 2019-2020). Een daling die we ook op het niveau van België in gelijke grootteorde vaststellen (van 30,1% naar 26,9%). Anderzijds is het aandeel werklozen dat uitstroomt naar niet-beroepsactiviteit, en dus verder verwijderd is van de arbeidsmarkt, toegenomen

men van 33,1% naar 35,8%. Op Belgisch niveau is deze laatste stijging minder uitgesproken (van 33,4% naar 34,1%), maar zijn er meer werklozen die in werkloosheid bleven.

Bij de *niet-beroepsactieven* behield 84,3% in 2020 deze arbeidsmarktpositie, 12,8% stroomde door naar een werkende positie en 2,9% werd werkloos. In totaal stroomt dus 15,7% van de niet-beroepsactieven een jaar later door naar een actieve arbeidsmarktpositie. Ten opzichte van het Belgisch gemiddelde is de instroom in werk in Vlaanderen hoger (+1,7pnt) en de instroom in werkloosheid lager (-0,9pnt). Net zoals bij de werklozen, kent de instroom in werk vanuit niet-beroepsactiviteit een terugval in Vlaanderen in het COVID-jaar 2020 in vergelijking met een jaar eerder (van 14,3% naar 12,8%). Daarnaast neemt ook de instroom in werkloosheid af van 3,4% naar 2,9%. Op die manier hebben meer niet-beroepsactieven hun arbeidsmarktpositie behouden, wat het opkrikken van de werkzaamheidsgraad bemoeilijkt. Voor België merken we dezelfde evolutie in 2020, maar het verschil is iets minder groot.

Gegeven de ambitie om 80% van de Vlamingen aan het werk te krijgen is het wenselijk om de instroom in werk te verhogen. Vooral de lage instroom in werk vanuit niet-beroepsactiviteit springt in het oog. [Goesaert, Vandekerckhove en Struyven \(2019\)](#) vonden eerder al gelijkaardige resultaten, waarbij ze illustreren dat niet-beroepsactieven slechts een beperkt deel uitmaken van nieuw aangeworven werknemers. Op basis van administratieve data tonen ze aan dat iets meer dan vijftig procent van de nieuw aangeworven werknemers voordien al werkend was. Ook werkzoekenden kennen een relatief hoog aandeel in aanwervingen. Bij de personen in een niet-beroepsactief statuut gaat het bovendien, voornamelijk om jongeren die instromen in werk na het afronden van hun studies.

Uitstroom uit werk en instroom in werk volgens socio-demografische kenmerken

In tabel 2 zoomen we in op de uitstroom uit werk (werkend – niet-werkend) en de instroom in werk (niet-werkend – werkend) en delen we de resultaten op volgens enkele socio-demografische kenmerken. Ook hier nemen we naast de resultaten voor 2020 de transitie van 2018 naar 2019 op als referentiepunt, om rekening te houden met de invloed van de COVID-19-pandemie.

Bij de uitstroom uit werk volgens leeftijd valt het hoge aandeel op bij de jongste leeftijdsgroep (33,5% in 2019-2020). Dit relatief hoge aandeel is een indicatie dat aan het begin van de loopbaan periodes van werk relatief vaker afgewisseld worden met periodes van werkloosheid of niet-beroepsactiviteit. Het cijfer is vermoedelijk echter deels vertekend doordat ook jobstudenten meegerekend worden. Als we ervan uitgaan dat jobstudenten vaker de switch maken van een werkende positie naar een niet-werkende positie, dan wordt het aandeel dat uitstroomt uit werk voor de gehele groep jongeren naar omhoog getrokken. Daarnaast stellen we vast dat het hoge aandeel werkende jongeren dat uitstroomt richting een niet-werkende positie sterk onderhevig was aan de COVID-19-pandemie. In 2019 waren er met 24,6% beduidend minder 15- tot 24-jarigen die uitstroomden uit werk. Eerder onderzoek bevestigt dat de jongeren tot de sterker getroffen groepen behoren op de arbeidsmarkt ([De Smet, Penders, & Vansteenkiste, 2021](#); [Goesaert, Vandekerckhove, & Struyven, 2021](#)). Een dergelijke stijging merken we niet bij de hogere leeftijdsgroepen, waar de aandelen stabiel bleven of slechts lichtjes stegen. Enkel bij de groep van 25 tot 34 jaar neemt de uitstroom uit werk ook opvallend toe.

We vinden slechts kleine verschillen terug in de uitstroom uit werk volgens geslacht: werkende vrouwen (8,4%) veranderden vaker naar een niet-werkende positie in 2020 dan mannen (6,4%). Zowel voor mannen (van 5,1% naar 6,4%) als vrouwen (van 6,3% naar 8,4%) nam de uitstroom uit werk toe ten opzichte van 2019.

Naar onderwijsniveau stellen we opmerkelijke verschillen vast. Van de werkende hooggeschoolden tussen 15 en 64 jaar in 2019 was 2,7% in 2020 niet meer aan het werk. Het aandeel middengeschoolden dat uitstroomde, ligt met 9,7%, 7 procentpunten hoger. Het aandeel bij de kortgeschoolden ligt met 15,7%, 13 procentpunten hoger dan bij hooggeschoolden. De COVID-19-pandemie lijkt ook hier, net als bij de uitstroom volgens leeftijd, op ongelijke wijze een impact te hebben. Het aandeel hooggeschoolden dat uit werk stroomde, wijzigde slechts gering ten opzichte van de transitie van 2018 naar 2019 (van 3,5% naar 2,7%). Middengeschoolden (van 6,0% naar 9,7%) en kortgeschoolden (van 11,9% naar 15,7%) kenden echter een duidelijk sterkere uitstroom uit werk in 2020.

Wat het geboorteland betreft ligt het aandeel dat uitstroomde uit werk bij personen die niet in België geboren zijn (11,3%) 4,5 procentpunten hoger dan bij personen

Tabel 2. Uitstroom uit werk en instroom in werk 15- tot 64-jarigen volgens socio-demografische kenmerken (Vlaams Gewest, 2018-2019 en 2019-2020)

	2018-2019		2019-2020	
	werkend - niet-werkend	niet-werkend - werkend	werkend - niet-werkend	niet-werkend - werkend
Totaal				
15-64 jaar	5,7%	16,4%	7,3%	14,6%
Leeftijd				
15-24 jaar	24,6%	14,9%	33,5%	10,9%
25-34 jaar	4,9%	37,6%	7,0%	32,7%
35-44 jaar	3,5%	22,6%	3,4%	27,3%
45-54 jaar	3,4%	14,6%	3,8%	15,9%
55-64 jaar	5,1%	10,9%	6,1%	10,6%
Geslacht				
Man	5,1%	17,6%	6,4%	15,1%
Vrouw	6,3%	15,4%	8,4%	14,2%
Onderwijsniveau				
Kortgeschoold	11,9%	8,9%	15,7%	6,5%
Middengeschoold	6,0%	19,1%	9,7%	14,6%
Hooggeschoold	3,5%	28,0%	2,7%	31,9%
Geboorteland				
Geboren in België	5,4%	16,4%	6,8%	14,8%
Niet geboren in België	7,4%	16,3%	11,3%	13,9%

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek) – EAK

geboren in België (6,8%). Ook deze kloof werd ten tijde van corona verder uitgediept: bij personen geboren in België steeg de uitstroom van 5,4% in 2019 naar 6,8% in 2020. Bij personen geboren buiten België steeg de uitstroom van 7,4% naar 11,3%.

De instroom in werk van werklozen en niet-beroepsactieven te samen bedroeg in 2020 14,6%. De opdeling van de instroom in werk volgens socio-demografische kenmerken brengt ook enkele opvallende verschillen aan het licht.

Qua leeftijd valt opnieuw het aandeel op bij de jongste leeftijdsgroep. Zij kennen samen met de 55-plussers het laagste aandeel niet-werkenden dat doorstroomt naar een werkende positie (respectievelijk 10,9% en 10,6%). We moeten echter ook hier een kanttekening plaatsen bij dit cijfer van de jongste groep. Vele jongeren tussen 15 en 24 jaar zijn immers leerling of student en zoeken bijgevolg nog niet naar een job. De leeftijdsgroepen van 25 tot 34 jaar (32,7%) en 35 tot 44 jaar (27,3%) vinden het vlotst de weg naar werk. De gevolgen van de COVID-19-pandemie

blijken vooral nadelig te zijn geweest voor de jongere leeftijdsgroepen: de instroom in werk daalde voor de groepen van 15 tot 24 jaar (van 14,9% naar 10,9%) en 25 tot 34 jaar (van 37,6% naar 32,7%). Voor 55-plussers bleef het aandeel stabiel. De leeftijdsgroepen van 35 tot 44 jaar (van 22,6% naar 27,3%) en van 45 tot 54 jaar (van 14,6% naar 15,9%) kenden een toename van de instroom in werk.

Het verschil tussen mannen (15,1%) en vrouwen (14,2%) in de instroom in werk bedraagt slechts 0,9 procentpunt. Deze kloof werd kleiner ten opzichte van 2019, aangezien vrouwen (van 15,4% naar 14,2%) een minder sterke terugval kenden qua werkinstroom dan mannen (van 17,6% naar 15,1%).

Bijna een derde van de niet-werkende hooggeschoolden (31,9%) maakte in 2020 de instroom in werk. Bij kort- en middengeschoolden is dat met respectievelijk 6,5% en 14,6% een heel stuk lager. Net als bij de uitstroom uit werk stellen we dus grote verschillen vast naar onderwijsniveau. Bovendien werd de kloof tussen enerzijds hoogge-

schoolen en anderzijds kort- en middengediplomeerden verder uitgediept in 2020: het aandeel bij hogeschoolediplomeerden steeg van 28,0% naar 31,9%, terwijl bij kort- en middengediplomeerden het aandeel daalde van respectievelijk 8,9% naar 6,5% en 19,1% naar 14,6%.

Tussen personen geboren in België (14,8%) en personen die niet geboren zijn in België (13,9%) bedraagt het verschil in instroom in werk slechts 0,9 procentpunten. Voor beide groepen daalde het aandeel licht in 2020.

Conclusie

De COVID-19-pandemie maakte van 2020 een moeilijk jaar voor de arbeidsmarkt. Het massale gebruik van de tijdelijke werkloosheid wegens corona-overmacht, samen met de vele andere sociale beschermingsmaatregelen, heeft de uitstroom uit werk echter mee kunnen indijken. Ondanks deze maatregelen stellen we in deze Werk.Focus een aantal minder gunstige evoluties vast die het behalen van de Vlaamse doelstelling van 80% werkzaamheidsgraad enigszins vertragen of bemoeilijken. Ten eerste, viel de instroom in werk vanuit werkloosheid en niet-beroepsactiviteit terug in 2020. Zeker voor niet-beroepsactieven is dit nefast, aangezien het een groep betreft die al moeilijk instroomt in werk en waarvan het aandeel in aanwervingen al laag is. Ten tweede, nam de uitstroom naar een niet-beroepsactieve positie vanuit beroepsactiviteit (werk of werkloosheid) toe en bleef een groter aandeel niet-beroepsactieven in deze positie zitten. De transitie van werkloosheid naar een niet-beroepsactieve positie is bovendien in Vlaanderen ook iets sterker dan voor geheel België het geval is. Dit zijn minder gunstige evoluties, omdat niet-beroepsactieven doorgaans een grotere afstand tot de arbeidsmarkt hebben.

Willen we 80% mensen aan het werk krijgen in Vlaanderen, dan is het belangrijk om de werkzaamheidskloof van de meest kwetsbare profielen – 55-plussers, kortgeschool-

den, jongeren en personen met een migratieachtergrond – te dichten. Uit deze Werk.Focus leren we (opnieuw) dat deze profielen moeilijker instromen in werk vanuit een niet-werkende positie of vaker uitstromen uit werk naar niet-werk. Deze tendensen werden bovendien versterkt tijdens het eerste jaar van de COVID-19-pandemie.

Onze recentste kwartaalberichten, samen met de vele noodkreten van ondernemers in de media en daarbuiten, tonen echter aan dat de arbeidsmarkt sterk aan het herstellen is en er momenteel een sterke vraag naar arbeidskrachten is in verschillende sectoren (De Smet, Neefs, Vansteenkiste, & Penders, 2021). Dat de afstand tot de arbeidsmarkt wat groter is geworden bij de meest kwetsbare profielen, maakt dit matchingproces moeilijker. De uitdaging is om hen samen met de andere niet-beroepsactieven terug warm te maken voor de arbeidsmarkt en de vele openstaande vacatures. In onze eerdere analyses wezen we er op dat één maatregel of aanpak hier niet voldoende zal zijn, maar dat verschillende aspecten de toeleiding naar werk kunnen versterken, waarbij ook maatwerk en de nodige creativiteit belangrijk zijn (zie Vansteenkiste et al., 2019). Het gaat om beleid op vlak van opleiding (bijvoorbeeld in het kader van heroriëntering en het tegengaan van verouderde vaardigheden, retentie en ontmoediging), betaalbare en werkcombineerbare kinderopvang, werkbaar werk, multiwerkgeverschap, eindeloopbaan, transitie onderwijs-arbeidsmarkt, inclusief ondernemen, enzoverder. Dit bevindt zich vaak op het snijvlak van meerdere beleidsdomeinen en -niveaus. Versterkte samenwerking, maar ook ruimte voor asymmetrisch beleid – zoals gevraagd door de Vlaamse minister van Werk – zullen cruciaal zijn in deze omwentelingen, die nodig zijn om het matchingproces op de Vlaamse arbeidsmarkt te optimaliseren.

Sarah Vansteenkiste
Bart Scholiers
Steunpunt Werk

STEUNPUNT WERK

Vlamingenstraat 83 bus 3552, 3000 Leuven

steunpuntwerk@kuleuven.be | +32 016 32 32 39

www.steunpuntwerk.be | twitter: @SteunpuntWerk

Het STEUNPUNT WERK is een universitair kenniscentrum dat arbeidsmarktinformatie verspreidt en het Vlaams arbeidsmarktbeleid ondersteunt.